

**TÜRKİYE’NİN RAMSAR ALANLARINDA SULAK ALAN YÖNETİM
PLANLARI DEĞERLENDİRME RAPORU**

Doğa

Mart 2011

Ankara

Kaynak Gösterme:

Yeniyurt, C., Hemmami, M., Çağırankaya, S., Koopmanschap E. 2011. *Türkiye'nin Ramsar Alanlarında Sulak Alan Yönetim Planları Değerlendirme Raporu*. Doğa Derneği, Ankara, Türkiye

© 2011 Doğa Derneği

Türkiye'nin Ramsar Alanlarında Sulak Alan Yönetim Planları Değerlendirme Raporu 2011 yılında Doğa Derneği tarafından basılmıştır. Metinlerin tamamı ve kısmi kullanımı için yukarıda belirtilen yayımcı ve telif hakkı sahibine referans verilmesi gerekmektedir.

Fotoğraflar:

Kapak Fotoğrafı : Uluabat Gölü/Bursa © Can Yeniyurt_Doğa Derneği Arşivi
Sayfa 5 : Burdur Gölü /Burdur Gölü © Ersan Berberoğlu
Sayfa 6 : Gediz Deltası/ İzmir © Serhan Çağırankaya
Sayfa 3 ve Bölüm 4.2 : Arazi ve Toplantı Fotoğrafları © Can Yeniyurt_Doğa Derneği Arşivi

Doğa Derneği

PK 640 06445, Yenışehir, Ankara, Türkiye

Tel: 0 312 481 25 45 / 0 312 481 25 03

Faks: 0 312 481 25 09

www.dogadernegi.org

Doğa

Bu rapor, Doğa Derneği'nin yürüttüğü, Türkiye Ramsar Alanlarının Verimli Yönetilmesi Projesi kapsamında, Ramsar Sözleşmesi sulak alanları koruma küçük hibe destek fonunun finansal katkıları ve Çevre ve Orman Bakanlığı'nın desteği ile oluşan ortak bir çalışmanın ürünüdür.

İçindekiler

ÖZET	iv
1. GİRİŞ	1
2. YÖNTEM	3
3. SONUÇ	5
3.1. GEÇMİŞ SULAK ALAN DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI	5
3.2. GÖRÜŞME ÇIKTILARI	6
3.3. TÜRKİYE RAMSAR ALANLARI YÖNETİM PLANLARI DENEYİM PAYLAŞIM TOPLANTISI	21
4. DEĞERLENDİRME	29
5. KAYNAKLAR	32

ÖZET

Dünyadaki en önemli ekosistemler arasında yer alan sulak alanlar birçok medeniyetin yüzyıllar boyunca etrafında kurulduğu alanlar olmuştur. Gerek biyolojik gerekse kültürel veriler, sulak alanların hem ekolojik açıdan, hem de kültürel açıdan vazgeçilmez alanlar olduğunu göstermektedir.

20.yüzyılın başlarından itibaren dünyanın dört bir yanında sulak alanlar, toprak kazanma ve sıtma ile mücadele kapsamında olumsuz müdahalelere maruz kalmıştır ve yok olmaya başlamıştır. İnsanlara sağladıkları sayısız yararlar nedeniyle sulak alanların kaybedilmesi çoğu zaman göz ardı edilen değer ve işlevlerinin eksikliğini ortaya koymuş ve sulak alanların önemi de fark edilmeye başlanarak sulak alanların korunmasına ilişkin çalışmalar gittikçe artmış ve artmaya devam etmektedir.

Türkiye, 1994 yılında taraf olduğu Ramsar Sözleşmesi ve diğer mevzuatlarıyla sulak alanları koruyacağını ve akılcı kullanacağını taahhüt etmiştir. Ramsar Sözleşmesi kapsamında Türkiye’de bugüne kadar 13 Ramsar alanı ilan edilerek koruma altına almıştır. Bu alanların korunması ve akılcı kullanılması için sulak alan yönetim planları hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Bugüne kadar Ramsar alanlarının 11’inde sulak alan yönetim planı uygulanmakta olup, 2sin de planlama aşamasındadır.

Bugüne kadar yapılan çalışmalarda Ramsar alanları üzerindeki tarım faaliyetlerinin sulak alanlar üzerindeki etkilerini vurgularken, su rejimine yapılan müdahaleler, evsel ve endüstriyel atıklardan kaynaklı kirlilik, yabancı balık türlerinin sulak alan sistemlerine atılması ve aşırı avlanma’dan kaynaklı tehditler vurgulanmaktadır. Bugün karşılaştığımız tablo ise eski tehditlere ek olarak son yıllarda yaşanan kuraklığın önemli bir sorun olacağını ortaya koymaktadır. Geçmişten bugüne Ramsar alanlarının karşısındaki tehditlerin aynı oluşu sulak alanları akılcı kullanımı ve katılımcı yönetilmesi yönündeki çabaları arttırmaya yönelik adımların ciddiyetini koruduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye’deki Ramsar alanlarının bütüncül bir yaklaşımla ele alınması ve önemlerinin herkesçe anlaşılması bu alanların korunması ve akılcı kullanımı yönündeki en önemli adımdır.

SUMMARY

Wetlands have been the places where many civilisations were established throughout history, and they are some of the most important ecosystems in the world. Not only biological but also cultural parameters show that wetlands are places that cannot be culturally or ecologically expandable.

From the beginning of the 20th century, wetlands in all over the world are exposed to negative interventions of land reclamation and struggle against malaria, therefore come to disappear. Because of their various benefits to humans, loss of wetlands caused the deficiency of their ignored value and functions to be revealed and studies regarding such lands have gained more ground.

Turkey, as a part of the Ramsar Convention and its regulations, has committed to protect the wetlands and utilize them rationally. Within the context of the Ramsar Convention, 13 wetlands have been declared to be Ramsar Wetlands and protected until today. Wetland management plans were prepared and applied. By this time, these management plans have been carried out in 11 Ramsar Wetlands and two of them are still being planned.

In recent studies, effects of agricultural activities in Ramsar Wetlands were taken into consideration and interventions to water regimes, pollution caused by industrial and domestic wastes, introduction of alien fish species to wetland systems and overfishing have also been highlighted. In addition to previous threats, the present situation shows that increasing frequency of droughts will be one of the most fundamental problems in the following years. From past to present, as threats against Ramsar Wetlands are the same, measures regarding the efforts to provide rational usage and participatory management remain important.

A comprehensive approach to Ramsar Wetlands in Turkey and the rising awareness of their importance are the first steps that should be taken for their protection and rational usage.

1. GİRİŞ

Sulak alanlar¹, sahip oldukları zengin biyolojik çeşitliliğinin yanı sıra işlevleri ve ekonomik değerleriyle yeryüzünün en önemli yaşam alanlarından bir tanesini oluşturmaktadır.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de sulak alanlar gerek biyolojik çeşitlilik açısından gerekse yerelde sağladığı ekonomik katkıları nedeniyle önemli bir yere sahiptir. Türkiye, İran'ın Ramsar kentinde 1971 yılında imzalanan ve kentin adıyla anılan Ramsar Sözleşmesine (Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme) 1994 yılında taraf olmuştur. Türkiye sözleşme'den doğan yükümlülükleri yerine getirmek amacıyla Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği'ni 2002 yılında uygulamaya koymuştur.

Sözleşme'ye bağlı olarak Türkiye, 1994 yılında Balıkesir Kuş (Manyas) Gölü, İçel'de Göksu Deltası'nı, Burdur'da Burdur Gölü'nü, Kırşehir'de Seyfe Gölü'nü, Kayseri'de Sultan Sazlığı olmak üzere toplam 5 alanını Ramsar alanı olarak ilan etmiştir. Ardından sırasıyla 1998 yılında Adana Akyatan Lagünü, Bursa Uluabat Gölü, İzmir Gediz Deltası, Samsun'da Kızılırmak Deltası, 2005 yılında Konya'da Meke Maarı, Adana'da Yumurtalık Lagünleri, 2006 yılında Konya'da Kızören Obruğu ve 2009 yılında da Kars'ta Kuyucuk Gölü olmak üzere toplamda 13 alanını Ramsar Listesine eklenmiştir.

Şekil 1: Türkiye'nin Ramsar Alanları

¹ Doğal veya yapay, devamlı veya geçici, suları durgun veya akıntılı, tatlı, acı veya tuzlu, denizlerin gel-git hareketlerinin çekilme devresinde altı metreyi geçmeyen derinlikleri kapsayan, bütün sular, bataklık, sazlık, turbiyerler sulak alanlardır (Ramsar Sözleşmesi, Madde 1.1.). Özellikle su kuşları yaşama ortamı olarak önem taşıdığı yerlerde, sulak alanlara bitişik nehir kıyısı ya da deniz kıyısı bölgeleri ve sulak alanların yanında yer alan ada ve alçak gelgitte altı metreyi aşan denizler de sulak alan olarak tanımlanır (Ramsar Sözleşmesi, Madde 2.1.)

Türkiye’de 13 Ramsar alanının dışında 122 Ramsar alanı olma potansiyeli olan uluslararası öneme sahip sulak alan bulunmaktadır. Başta Ramsar alanları olmak üzere ülkedeki tüm sulak alanlarda, gerek sözleşme’den doğan yükümlülükler gerekse ulusal yasalardan doğan yükümlülüklerle aşamalı olarak yönetim planları yapılmakta ve koruma bölgeleri belirlenmektedir. Bugüne kadar Ramsar alanlarında yapılan çalışmalarda, Sultan Sazlığı, Burdur Gölü, Göksu Deltası, Gediz Deltası, Kızılırmak Deltası, Yumurtalık Lagünü, Uluabat Gölü, Manyas Gölü, Seyfe Gölü, Akyatan Lagünü, Kuyucuk Gölü’nde yönetim planları hazır olup Kızören Obruğu ve Meke Maarı’nda hazırlanmaktadır (Şekil 2, Tablo 1).

Şekil 2: Türkiye’deki Ramsar Alanlarının Yönetim Planlarının Durumu

Türkiye’nin Ramsar alanları geçtiğimiz dönemlerde çeşitli konferanslar, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve kamu kurumları tarafından değerlendirilmiştir. Yapılan toplantı, çalıştaylar ve yayınlarda Türkiye’deki Ramsar alanlarının başta kuş türleri olmak üzere barındırdığı türler ve yaşam ortamları açısından önemli alanları olduğu sıkça vurgulanmaktadır. Ramsar alanlarının başta su rejimlerine yapılan müdahaleler, sanayi, tarım ve yerleşim kaynaklı kirlilik, göllere yabancı balık türlerinin aşılınması, aşırı ve kaçak avlanma, habitat tahribi ve yönetime ilişkin sorunlar sonrasında son yıllarda önemli zararlar gördükleri ifade edilmektedir.

2. YÖNTEM

Bu çalışma, literatür araştırması, arazi çalışması ve deneyim paylaşımı çalıştayını olmak üzere üç aşamalı gerçekleştirilmiştir.

Literatür Araştırması

Bu çalışma kapsamında Türkiye'nin Ramsar alanları ve sulak alanlar hakkında hazırlanmış yayınlar, çalıştay raporları ve makaleler değerlendirilmiştir. Ardından T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Sulak Alanlar Şubesi ve sivil toplum kuruluşlarından Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF-Türkiye) ve Kuş Araştırma Derneği (KAD) ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilerek sulak alan yönetim yapıları hakkında görüşleri alınmıştır.

Arazi Çalışmaları

Melike Hemmami, Esther Koopmanschap, Serhan Çağırnkaya ve Can Yeniyurt'dan oluşan dört kişilik bir ekiple 20 günde gerçekleştirilmiştir. Arazi çalışmasında 2010 yılına kadar sulak alan yönetim planı hazırlanmış ve uygulanmakta olan Sultan Sazlığı, Burdur Gölü, Göksu Deltası, Gediz Deltası, Kızılırmak Deltası, Yumurtalık Lagünleri, Uluabat Gölü, Manyas Gölü ziyaret edilmiştir. Bu alanların yönetilmesinden sorumlu kurum ve kuruluş temsilcileriyle yönetim planlarının hazırlanması, uygulanması ve izlenmesine ilişkin açık uçlu sorular sorularak yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

İzmir İl Çevre ve Orman Müdürlüğü

Deneyim Paylaşımı Çalıştayı

Türkiye'nin Ramsar alanlarından gelen kurum ve kuruluş temsilcileri ile Samsun'da bir araya gelinmiştir. Çalıştayda, yönetim planının hazırlık, uygulama ve değerlendirme başlıkları altında başta Ramsar alanları olmak üzere sulak alanların yönetimi değerlendirilmiştir.

Tablo 1 Türkiye’deki Ramsar Alanlarının Hakkında Bilgi

No	ADI	İLİ	YÖNETİM PLANI FAALİYET BAŞLAMA TARİHİ	RAMSAR ALANI İLAN TARİHİ	ALANI (ha)	KAYNAK DEĞERİ
1	Göksu Deltası	Mersin	1999	13.07.1994	15.000	Göller ve sazlık alanlar, tuzcul sulak alanlar, kumsallar, kumullar, su kuşları, Akdeniz fokı, denizkaplumbağası, yeşil denizkaplumbağası, kelebekler, kız böcekleri
2	Kuş (Manyas) Gölü	Balıkesir	2003	13.07.1994 1998 (sınır değişikliği)	20.400	Sığ tatlısı gölü, sazlık alanlar, subasar çayırlar, makilikler ve subasar söğüt toplulukları, önemli kuş alanları
3	Uluabat Gölü	Bursa	2003	15.04.1998	19.900	Tatlısı gölü, delta ekosistemleri, maki ve söğüt toplulukları, sucul bitkiler, su kuşları susamuru ve içsu balığı
4	Gediz Deltası	İzmir	2007	15.04.1998	14.900	Tatlısu, tuzlusu ve acısu ekosistemleri, kumullar, lagünler, tuzcul kıyı çayırları, sazlık alanlar, geçici sulak çayırlar, galeri ormanları, kuşlar, memeliler, içsu balıkları
5	Kızılırmak Deltası	Samsun	2008	15.04.1998	21.700	Tatlı ve hafif tuzlu gölleri, nehir ekosistemi, kuru v subasar çayırlar, salıklar, çamur düzlükleri, kumullar, kuşlar, sürüngenler, içsu balıkları
6	Sultan Sazlığı	Kayseri	2008	13.07.1994	17.200	Tatlısu ve tuzlusu ekosistemleri, geniş sazlık ve bataklık alanlar, çayır, bozkırlar, bitkileri su kuşları ve balıklar
7	Yumurtalık Lagünleri	Adana	2008	21.07.2005	19.853	Lagünler, tuzcul bataklıklar, tatlı su bataklıkları, ıslak çayırlar, kumullar, Halep çamlığı, su kuşları, kumul bitkileri, memeliler, balıklar
8	Burdur Gölü	Burdur	2008	13.07.1994 1998 (sınır değişikliği)	24.800	Göl, bozkırlar, meşe toplulukları, sazlık alanlar, tuzlu bataklıklar, kuşlar, içsu balıkları, kelebekler.
9	Seyfe Gölü	Kırşehir	2011	13.07.1994	10.700	Sığ tuzlu göl, sulak çayırlar, tuzcul bozkırlar, bozkır bitki türleri, kuşlar
10	Akyatan Lagünü	Adana	2011	15.04.1998	14.700	Lagün, çamur düzlükleri, kumullar, sazlık ve tatlı ve tuzlu bataklıklar, su kuşları, memeliler, sürüngenler, balıklar
11	Meke Maarı	Konya	Hazırlanıyor	21.07.2005	202	Jeomorfolojik
12	Kızören Obruğu	Konya	Hazırlanıyor	02.05.2006	127	Jeomorfolojik
13	Kuyucuk Gölü	Kars	2011	20.06.2009	416	Kuş çeşitliliği ve coğrafik özellikleri

Burdur Gölü / Ersan Berberoğlu

3. SONUÇ

3.1. GEÇMİŞ SULAK ALAN DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

Türkiye’de son yıllarda sulak alan kayıplarının sebeplerini araştırmak ve bu sebeplere çözüm yolları ortaya koymak amacıyla birçok çalışma gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmalar sonrasında özellikle tarımsal kullanımda suyun sürdürülebilir olmayan yöntemlerle kullanımı, sulak alanlara etkisi belirlenmeden akarsuların üzerine barajların yapılması, sulak alanların evsel ve endüstriyel atıklar tarafından kirletilmesinin, sulak alanlarda yaşayan balık türlerin biyolojisi incelenmeden yabancı balık türlerinin aşılmasının ve üreme dönemlerinde yapılan aşırı avlanmanın önemi vurgulanmıştır.

Sulak alanların korunmasında akılcı kullanım prensibinin benimsenmesi ve alanların yönetim planlarının hazırlanması ve uygulanmasının büyük önem arz ettiği hazırlanan raporlar ve toplantılarda dile getirilmiştir.

Gediz Deltası / Serhan Çağırnkaya

3.2. GÖRÜŞME ÇIKTILARI

Türkiye’deki Ramsar alanlarından sulak alan yönetim planları 2010 yılına kadar hazırlanmış ve uygulanmakta olan 8 alan, uzmanlar eşliğinde ikişer günlük çalışmalar ile değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamında toplam 4000 km yol kat edilmiştir. Görüşmeler sırasında sulak alan yönetim planlarının başarılı ve başarısız yanlarını incelemek ve altında yatan sebeplerin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmalar sırasında sulak alan yönetim planlarını uygulamakla sorumlu kurum temsilcileri ile görüşülmüştür (Tablo 2).

Tablo 2: Ramsar Alanlarında Görüşme Yapılan Kişiler

Ramsar Alanı	Kişi Adı	Kurum Adı
Göksu Deltası	Halil Korkmaz	Mersin İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
	Yakup Direk Yasemin Çetin Ender Kazman	Mersin Özel Çevre Koruma Müdürlüğü
Manyas (Kuş) Gölü	Salih Toprak Ali Yenici Ferrah Çakır	Balıkesir İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
Uluabat Gölü	Adnan Gençer	Bursa İl Çevre ve Orman Müdürlüğü

Gediz Deltası	Osman Avcı Hayati Binboğa	İzmir İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
	Ahmet Akgün	İzmir Kuş Cennetini Koruma ve Geliştirme Birliği
Kızılırmak Deltası	Nuran Yılmaz	Samsun İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
Sultan Sazlığı	Orhan Ceylan	Kayseri İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
Yumurtalık Lagünleri	Mazlume Mazlumoğlu Tülay Bacık	Adana İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
Burdur Gölü	Tamer Yılmaz Ersan Berberoğlu	Burdur İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
	Ufuk Gökdoğan	Burdur Belediyesi

Görüşmelerimizde yönelttiğimiz sorulara alınan yanıtlar:

Yönetim Planlarının Amaçları Nelerdir?

- Sulak alandan faydalanan insanlarda sulak alanın önemli bir değer olduğu algısının oluşmasını desteklemek
- Alana dair mevcut değerlerin korunmasını sağlamak
- Mevcut koruma ve denetimlerin sorunsuz bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak
- Bozulan alanların yeniden restore edilmesine katkıda bulunmak
- Sulak alanlardaki kirlilik seviyesinin en aşağıya çekilmesini sağlamak
- Alanın yönetilmesinde finansal ve idari yönetimi sağlamak
- Alanla ilgili kurumların içinde yer aldığı, yönetiminde aktif destek verdiği bir yapıyı oluşturulmak

Uzman Görüşü:

Sulak alanlar birçok ilgi grubunun söz sahibi olduğu yaşam alanlarıdır. Bu alanların yönetilmesinin amacı mevcut alanın değerini ortaya koyarak, alanın sorunlarına çözümler ortaya koyarak alanın korunmasını ve sürdürülebilir kullanımını sağlamaktır.

Katılımcı sulak alan yönetim planları ilgi gruplarının çıkarlarını sulak alanların korunması ilkesi çerçevesinde gözden geçirerek alana ilişkin var olan veya var olması muhtemel hangi tehditlerin/çatışmaların yönetilmesi gerektiğini ortaya koyar. Sürdürülebilirlik açısından alanın ihtiyaçlarını tanımlayarak doğanın gelişimi önündeki engelleri, sistem içerisindeki dengesizlikleri belirleyerek çözümler üretir. Alanın muhafazası için ihtiyaç duyulan faaliyetleri tüm taraflarla

birlikte belirleyerek uygulamayı amaçlar. Bu yönüyle bir yönetim planı bilimsel bir doküman değil dinamik, alandaki durumu izleyerek gözden geçirilmesi gereken bir rehber niteliği taşır.

Sulak Alan Yönetim Planlarının yararları;

Sulak alan yönetim planları mevzuattan doğan gerekliliklerin uygulanmasına katkı sağlar. Plan kapsamında geliştirilen koruma hedeflerinin açıkça tanımlanmasını ve bilinmesini sağlar. Bu hedeflere ulaşmak amacıyla hangi önlemlerin alınması gerektiğini tanımlar. Bu hedeflerin uygulanmasına yönelik pratik adımları geliştirir ve bu yönüyle planın tutarlılığını garantiye alır. Alana ilişkin nelerin yapıldığını ve nelerin yapılacağını ortaya koyarak bunun nedenlerini ortaya koyar. Şeffaf bir biçimde bu önlemlere neden ihtiyaç duyulduğunu tanımlayarak iletişimini sağlar. İletişimin güçlendirilerek ilgi gruplarının sürece katılımını ve desteğini sağlamayı amaçlar ve ortak bir anlayış oluşturarak neyin ne amaçla yapıldığını ortaya koyar. Sulak alan yönetim planları ayrıca alana ilişkin gelişmeyi izlememizi ve sonuçların değerlendirilerek geliştirilmesini destekler.

Özetle, bir alan yöneticisi açısından sulak alan yönetim planları, alana ilişkin darboğazların neler olduğunu, ekosisteme dair güçlü, zayıf ve hassas noktaları ortaya koyar. Bunu yaparken de alana sahip olduğu değerlere ve sulak alanın en önemli açılarını bir politikacının, bir biyoloğun, bir ziyaretçinin, bir balıkçının ve bir yöneticinin bakış açısı ile koruma kullanma dengesini de gözeterek , sulak alanın en etkin biçimde yönetilmesini sağlar.

Sulak alanlara yönelik tehditler nelerdir?

- Yeraltı suyunun aşırı derecede kullanılması (4 alanda ifade edilmiştir)
- Kirlilik (özellikle tarımsal ve sanayi kaynaklı) (3 alanda ifade edilmiştir)
- Kuraklık (1 alanda ifade edilmiştir)
- Kaçak avcılık (2 alanda ifade edilmiştir)
- Aşırı otlatma (4 alanda ifade edilmiştir)
- Alan kullanımı sırasında oluşan zararlar (gürültü vb.) (1 alanda ifade edilmiştir)
- Plansız tarım faaliyetleri ve tarımsal desenin değişmesi, daha fazla su kullanan ürünlerin yaygınlaşması. (1 alanda ifade edilmiştir)
- Kadastronun tam olarak belirlenmemiş olması. (1 alanda ifade edilmiştir)
- Çevre kirliliği ve düzensiz kentleşme (1 alanda ifade edilmiştir)

Uzman Görüşü: Son 100 yıllık dönemde tüm dünya, sulak alanlarının yarısını kaybetmiş durumdadır. Tatlı su kaynaklarının aşırı kullanımı ve geleceğe yönelik plan ve yatırımlar da göz önünde bulundurulduğunda bu tehdidin gelecekte artışı tehditlerin boyutunu daha da arttıracaktır. Sulak alan habitatları tüm habitatlar arasında en çok etkilenen ve dolayısıyla bozulan yaşam alanlarıdır. Bu bozulmanın nedeni ise sadece insan kaynaklı faaliyetlerden doğan yanlış kullanım ve yanlış yönetime bağlıdır. Bataklık alanların, göllerin ve taşkın düzlüklerinin tarım amaçlı dönüştürülmesi peyzaj'da meydana getirdiği önemli değişikliğin ötesinde sulak alan ekosistemlerinin artık işleyememesine varan sonuçlar doğurmuştur. Yeraltı sularının tarım amaçlı aşırı çekimi, nehirlerin farklı amaçlarla yönlerinin değiştirilmesinin yanı sıra endüstri alanında kullanılan suyun hacmi de göz önünde bulundurulduğunda sulak alan ekosistemleri uzun vadeli olumsuz çevresel etkilerle karşı karşıya kalmaktadır.

Görüşmelerimize katılan Ramsar alanları sorumluları da Türkiye'de durumun aynı ciddiyeti koruduğunu ve sulak alanlar karşısındaki tehditlerin genel olarak yanlış su kullanımı, uygulamalardaki yetersizlikten dolayı kirlilik tehdidi de olduğu sıkça gündeme getirmişlerdir. Sıkça karşımıza çıkan diğer konularsa yine yönetsel aksaklıklardan kaynaklanan aşırı otlatma, plansız tarım faaliyetlerinin yanı sıra uygun olmayan alanlarda su ihtiyacı yüksek olan ürün desenlerinin seçilmesi olarak ifade edilmiştir. Doğrudan alandaki biyolojik çeşitliliği etkileyen faktörlerse genel olarak kaçak avcılık faaliyetleri ve özellikle belli dönemlerde alan kullanımından kaynaklı gürültü v.b. tehditleri dile gelmiş. Bazı alanlarda ise kuraklığın artışının geleceğe yönelik endişelere neden olduğunu bildirmiştir.

Türkiye'nin sulak alanlarının karşısındaki en önemli tehditlerin başında su kaynaklarına yapılan müdahaleler gelmektedir. Yeraltı suyunun aşırı derecede kullanılması ve kirlilik öne çıkan tehditlerin başında gelmektedir. Tarımda kullanılan geleneksel sulama teknikleri su tüketimini arttırmakta, tarımsal kimyasallar yeraltı ve yüzey suları ile sularda kirlenmeye sebep olmaktadır. Bu tehditlerin boyutu genel olarak göz ardı edilmekte ve sulak alanların yok olmasına kadar varacak sonuçlara neden olarak, sulak alanların insanlara sağladığı yararları ortadan kaldırmaktadır. Politikalar ve hükümet düzeyinde alınan kararlar genellikle kısa vadede ekonomik yararların sağlanması adına kasıtlı olmamakla birlikte sulak alanların korunması karşısında engeller getirmekte ve sürdürülebilir kullanım yerine kaynakların bozulmasına ve yok olmasına sebebiyet vermektedir. Ayrıca, görüşmelerimizde de ifade edildiği üzere Türkiye'nin birçok bölgesinde kuraklık tehdidi gittikçe artarak kendini göstermekte ve su kaynaklarının akılcı kullanımının sağlanması ve politikalarla desteklenmesi aciliyet arz etmektedir. Sulak alanlara ilişkin geçtiğimiz son 10 – 15 yıl boyunca yapılan değerlendirmelerin aynı konular üzerinde odaklanması ayrıca sulak alanların korunması yönünde atılan adımların yetersizliği açısından endişe vermektedir.

Yönetim Planındaki öncelikli faaliyetleri nelerdir?

- Tarımda su kullanımının azaltılması (damla sulama gibi su tasarrufu sağlayan sistemlerin yaygınlaştırmak) (2 alanda ifade edilmiştir)
- Kirlilik yükünün kontrol altına alınması ve azaltılması (5 alanda ifade edilmiştir)
- Balıkçı barınaklarının düzene oturtulması ve sağlıklı bir şekilde çalışmalarının sağlanması (2 alanda ifade edilmiştir)
- Evcil kuşların yabani kuşlar ile karışmasının engellenmesi. (1 alanda ifade edilmiştir)
- Tatlı su ekosistemlerine su verilmesi (1 alanda ifade edilmiştir)

Uzman Görüşü: Görüşmelerimizde alınan cevapların çoğunluğu sulak alanlar karşısındaki tehditlere yönetim planının nasıl bir cevap geliştirdiğini bizlere yansıtmaktadır. Dünya ve Türkiye sulak alanlarının karşı karşıya kaldığı sorunların/tehditlerin ortadan kaldırılmasına yönelik suyun etkin kullanılmasına yönelik tedbirlerin alınması, ilgi gruplarıyla birlikte alana ilişkin düzenlemeler yapılması, ekosistemin ihtiyaçlarının karşılanması gibi faaliyetlerin desteklenmesi ve uygulanması için yönetim planları birer araç olarak görülmektedirler.

Sulak alanlar, doğal ve insan kaynaklı etkilere açık dinamik alanlardır. Sulak alan yönetim planları, sulak alanların biyolojik çeşitliliğini ve üretkenliğini koruyabilmek ve kaynaklarının insanlarca akılcı biçimde kullanılmasına olanak sağlayacak yöneticiler ve diğer ilgi grupları arasında genel bir anlaşmayı uygulamaya aktaran bir mekanizmadır.

Sulak alan yönetim planlarının hazırlanması süreci, bizlere alanı etkileyen veya etkileyebilecek faktörleri tespit etmemizi, alanda sulak alana ilişkin var olan/var olabilecek çatışmaları ortaya koymamıza destek sağlar. Elde edilen tüm bu bilgilerle izleme konusunda çerçevemizi çizmemize olanak sağladığı gibi farklı taraflarla iletişimimizi güçlendiren araçları geliştirmemizi destekler.

Görüşmelerimizde aldığımız cevaplar genel olarak alan üzerindeki en önemli tehditlerin azaltılmasına yönelik önlemleri göz önünde bulunduran faaliyetleri ifade etmiştir.

Yönetim planının hazırlık, uygulama ve izleme aşamalarında yaşadığınız sorunlar ve edindiğiniz dersler nelerdir?

HAZIRLIK AŞAMASI:

Edinilen Dersler:

Alanı Tanıma

- Hazırlık aşamasında yapılan çalışmalar ile sulak alanı daha yakından tanıma fırsatımız oldu (1 alanda ifade edilmiştir)

Kapasite Geliştirme

- Sulak alan yönetim planı nasıl hazırlanır eğitimi çok faydalı oldu. Yönetim planının hazırlama aşamasındaki deneyimsizlikler bu eğitim sayesinde tamamlanmış oldu (2 alanda ifade edilmiştir)
- Yönetim planı konusundaki tecrübesizlik ve yeterli materyallerin yokluğu hazırlık sürecini uzatıyor (3 alanda ifade edilmiştir)
- Yönetim planının hazırlık aşamasında faaliyetlerine ilişkin de alternatif gelir imkânları sunmak planın hazırlanmasını kolaylaştırıyor (2 alanda ifade edilmiştir)
- Dünyadaki diğer sulak alanlarda hazırlanan yönetim planlarını incelemenin çok faydası var (1 alanda ifade edilmiştir)

Katılımcılık ve İletişim

- Katılımcılık önemliydi ve en yüksek seviyede tutmak önemli. Hazırlık aşamasında yaptığımız çalışmalar sırasında tüm ilgi grupları ile irtibata geçilmesi planın daha rahat hazırlanmasını sağladı (1 alanda ifade edilmiştir)
- Yerel sulak alan komisyonlarının hazırlık aşamasında kurumlarla resmi yazışmalar iletişimde kalınmasını sağlayacaktır (1 alanda ifade edilmiştir)
- Heyecanlı sivil toplum kuruluşlarının olması kamu ve özel sektörün alanların önemini daha iyi anlatmamızı sağladı (2 alanda ifade edilmiştir)
- Yönetim planındaki hedef ve faaliyetler planın hazırlık aşamasında ilgili kurumlar tarafından imza altına alınması planın sahiplenmesi adına çok önemli oldu (4 alanda ifade edilmiştir)
- Sulak alan yönetim planı hazırlıklarında herkesi mutlu etmek pek mümkün değil. Bunu en başta tüm ilgi grupları ile paylaşmak gerekiyor (5 alanda ifade edilmiştir)
- İlgi grupları arasındaki iletişimin sağlanması için bir kişinin görevlendirilmesi çok etkili oluyor (2 alanda ifade edilmiştir)
- Yönetim planı hazırlık aşamalarında tek tek ilgili kurumlara gidilmesi ve yüz yüze görüşülmesi planın uygulama aşamasında kurumların sahiplenmesi açısından çok önemli oluyor (1 alanda ifade edilmiştir).
- İlgi gruplarının uygun olduğu zamanlarda (örneğin çiftçiler akşamları müsait oluyor) görüşmeler daha etkili oluyor (2 alanda ifade edilmiştir)
- Yönetim planının sadece resmi kurumlar değil tüm ilgi grupları tarafından anlaşılabilir bir dilde olması önemli (3 alanda ifade edilmiştir)
- Bilimsel altyapı çok önemlidir. İlgi gruplarına belli faaliyetlerin yapılması gerektiğini

söylerken bilimsel sebeplerini bilmek ve ona göre aktarmak gerekiyor (3 alanda ifade edilmiştir)

- Alanda yapılması planlanan müdahalelerin (örn. Kanal açılması, yol yapılması vb.) planın hazırlık aşamasında değerlendirilerek, plan sonrasında gerçekleşmesi, planın amacına ulaşması açısından son derece önemlidir (1 alanda ifade edilmiştir)

Sorunlar:

- Kurumlar arasında koordinasyondaki aksamalardan dolayı birçok faaliyeti Çevre ve Orman Bakanlığı görevi olarak yazıldı, yerel ilgi grupları ve diğer kurumlar ile istenilen iletişim kurulamadı (3 alanda ifade edilmiştir)
- Kurumlar arasındaki ilgisizlik çalışmaların planın uygulamasında aksamalara sebep veriyor (1 alanda ifade edilmiştir)

UYGULAMA AŞAMASI:

Edinilen Dersler:

Üst Düzey Destek ve İşbirliği

- Yönetim Planının Ulusal Sulak Alan Komisyonu tarafından onaylanması (örn. Göksu Deltası) faaliyetlerin gerçekleşmesi için önemli (1 alanda ifade edilmiştir)
- Yönetim planı kapsamında DSI ile bir protokol yapıldı. Bu protokol alanın korunmasını sağlıyor (1 alanda ifade edilmiştir)
- Yapılan toplantılarda imza yetkisine sahip kişilerin toplantılara katılması gerekiyor.
- Korunan alanlarda çeşitli faaliyetlere sınırlama geliyor. Bunun sonucu olarak bazı faaliyetlere sübvanseler getirilmeli (3 alanda ifade edilmiştir)

Kapasite Geliştirme

- Planın uygulanması aşamasında örnek çalışmalar yapmak planın uygulanabilirliğini göstermek adına çok etkili oluyor.(3 alanda ifade edilmiştir)

Katılımcılık

- Yönetim planında yer alan birçok kurum faaliyetlerini projelendirerek çeşitli fon kuruluşlarından destek alarak faaliyetlerini gerçekleştiriyorlar (2 alanda ifade edilmiştir)
- Alanların çevresindeki belediyelerin bütçelerinden planın uygulanması için kaynak ayırmaları planın uygulanmasının önündeki finansal engelleri ortadan kaldırıyor. (1 alanda ifade edilmiştir)

Sorunlar:

Mevzuat

- Planın uygulanmasında hukuki olarak cezai yaptırımın olmaması faaliyetlerin

gerçekleşmemesini adına büyük bir sorun (8 alanda ifade edilmiştir)

- Mevzuatın, koruma statülerinin çakışması ve dolayısıyla yetki karmaşası sebebiyle birçok faaliyetin yapılmasını gerçekleştiremiyor. (9 alanda ifade edilmiştir)

Katılımcılık

- Yönetim planının basılı hale getirilmemiş olması ilgi gruplarının yapacakları faaliyetleri görmelerinin önünde engel oluşturuyor (2 alanda ifade edilmiştir)
- Kurumlarda planın hazırlık aşamasında çalışan kişilerin değişmesi yönetim planının uygulanmasında aksamalara sebep oluyor. Yeni gelen çalışanlara plan tam olarak aktarılamıyor (3 alanda ifade edilmiştir)
- Yönetim Planı uygulaması için kurulan yürütme komitesi daha sık bir araya gelmeli, ayrıca kurumlar görevlendirdikleri kişilere yetki verilmiyor o zaman da karar alınırken yine amirlerin onaylaması gerekiyor. (1 alanda ifade edilmiştir)

Bütçe

- Plandaki ilgili kurumların ödeneklerindeki sıkıntılar faaliyetlerin gerçekleşmesindeki en büyük sıkıntının başında geliyor (7 alanda ifade edilmiştir)

Diğer

- Yönetim planının uygulanması açısından finansal bir sıkıntı olmamasına rağmen, faaliyetlerin gerçekleşmesinde sıkıntılar yaşanabiliyor (2 alanda ifade edilmiştir)

İZLEME AŞAMASI:

Edindiğiniz Dersler:

Katılımcılık

- Yönetim planlarının izlenmesi ve kararların değerlendirilmesi için yerel sulak alan komisyonları altında kurulan teknik komisyonlar oldukça etkili. (5 alanda ifade edilmiştir)
- Yönetim planının revize edilmesi sırasında tüm kurumların görüşleri alınmalıdır. (6 alanda ifade edilmiştir)

Raporlama

- Yönetim planındaki faaliyetlerin durumları hakkında raporların hazırlanması ve ilgili kurumlara yollanması gerekiyor. (4 alanda ifade edilmiştir)

Sorunlar:

- Vejetasyonun izlenmesi konusunda uzman olmayışı izlemeyi olanaksız kılıyor (1 alanda ifade edilmiştir)

Uzman Görüşü:

Yönetim planlaması hazırlığıyla, uygulaması ve izlemesiyle bir süreç olarak ele alınmalıdır. Bu süreç dinamik sonu olmayan ve sürekli gelişen bir süreçtir. Ancak elbette başlangıçta var olan kaynakların sınırları içerisinde alanın gereksinimlerini karşılayan bir plan olarak hazırlanması gerekir. Plan hazırlanırken mevcut tüm bilgiler toplanmalı ve değerlendirilmeli, bu süreç içerisinde elde edilen tüm yeni bilgiler kayıt altına alınmalı, eksiklikler ortaya çıkarılarak bunlara yönelik projeler geliştirilmeli ve planın kapsamı süreç içerisinde büyüyerek alanın tüm gereksinimlerini karşılayabilecek içeriğe ulaşması sağlanmalıdır. Planlama sürecinin sürekli uyumlaştırılabilir ve dinamik yapısı göz ardı edilmemelidir. Planın değişmesi, gelişmesi, değişen şartlara, faktörlere ve önceliklere göre hem alan içinde hem alan dışında cevap verebilme esnekliği her zaman olmalıdır.

Hazırlık aşaması:

Ramsar alanları için yapılan yönetim planlaması çalışmalarının hazırlık aşamasına ilişkin verilen geri bildirimler genel olarak alanın daha iyi tanınmasına olanak sağlaması, yönetim planlaması sürecine ilişkin kapasitenin artması ve katılımcılık ve farklı ilgi gruplarıyla iletişim kurulması ve bunlarla bağlantılı olarak alanın yönetimini anlama yönünde önemli katkılar sağlamıştır.

Arazi çalışmaları kapsamında yapılan görüşmelerde alanların sadece bazılarında yönetim planı süreçlerinin başında yönetim planı eğitimi yapıldığı tespit edilmiştir. Bu alanları karşılaştırdığımızda gerçekten de plan öncesi yapılan Yönetim Planı eğitimlerinin sürece katkı verdiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca, birçok alanda sınırlayıcı bir etken olarak sorumlu kişilerin yer değiştirmesi, birim değişiklikleri gibi nedenlerden ötürü plan uygulama aşamasında sulak alan yönetim planlaması konusuna daha az aşına kişilerin süreci yönetmesi söz konusu olabilmektedir. Sulak alan yönetim planlaması eğitimleri süreç boyunca farklı tarafların katkısının alınması ve çalışmaların iletişiminin doğru yapılması açısından da büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle, sulak alan yönetim planlaması hazırlığında eğitimlerin yanı sıra belki de planın revizyon aşamalarında da bu eğitimlerin sağlanması hem alanda daha fazla kişinin planlama sürecine hakim olması hem de revizyon çalışmalarına etkin katkı almak açısından önemli olacaktır. Eğitim çalışmalarının farklı ilgi gruplarından katılımcılarla yapılmasının alandaki iletişim çalışmalarına katacağı artı katkıyı da göz önünde bulundurmak gerekir. Kapasite anlamında farklı alan örnekleri, dünyadan örneklerin paylaşılması alan yöneticileri tarafından oldukça yararlı bulunmuştur. Türkiye’de gerek kendi örneklerimiz gerekse yurtdışından örneklerin aktarıldığı yayınlar yapılması tüm alanlara kapasite gelişimi açısından yarar sağlayacaktır. Söz konusu eğitim çalışmalarına farklı bakanlıkların desteklerini de işlemek

farklı tarafların uzmanlığından yararlanarak alana ilişkin alternatif geçim kaynakları konusunu da irdelemek yararlı olacaktır.

Sulak alan yönetim planı hazırlık sürecinde katılımcılığın sağlanması adına yapılan çalışmalar genel olarak olumlu geri dönüşler sağlamıştır. Farklı tarafların katkısı planın daha rahat hazırlanmasına katkı sağlarken bölgelerde bulunan STK'ların desteğinin özel sektörün alanın önemini anlamakta katkı sağladığını göstermiştir. Katılımcılık sürecinin resmi seviyede de destek görmesi planın sahiplenilmesine de katkı sağladığı ifade edilmiştir. Süreç başında itibaren ilgi gruplarıyla iletişimin bazen bazı ilgi gruplarının lehine olmayan kararlarda anlaşılmasına önemli destek sağlamıştır. İletişim çalışmalarından birinin sorumlu olarak görevlendirilmesi ve süreci koordine etmesi bilginin doğru ve eşit paylaşılmasında önemli rol oynadığı, yüz yüze görüşmelerin resmi yazışmaların yanı sıra daha sıcak ve etkin işbirliği sağladığı alanlarda edinilen deneyimle ortaya konmaktadır. İletişim ve katılımcılığın sağlanması süreci ayrıca tüm ilgi gruplarını anlama ve ortak bir dil oluşturma konusunda destek sağladığı farklı alanlarda birçok kez ifade edilmiştir. Tüm bu deneyime ek olarak bilimsel altyapının doğru ve sağlam oluşu alanın önemini, işlevini ve buna bağlı olarak alınan kararların iletişiminin sebeplerini aktararak yapılması hem şeffaf bir süreci desteklerken hem de güvenin oluşmasında katkı sağladığı görülmüştür.

İletişim ve katılımcılığın sağlanması gerçekten de bir planın hazırlanması sürecinde temel taşlardan bir tanesini oluşturmaktadır. Bir planın herkesçe kabul görmesi sahiplenilmesi ardından uygulanmasına katkı sağlanması açısından katılımcılık süreçleri titizlikle tasarlanarak uygulanmalıdır. Esas olarak katılımcılık alanda şeffaflığı güçlendirerek söz konusu plana güvenin oluşmasına önemli katkılar sağlayacaktır.

Ayrıca, sulak alan yönetim planı hazırlık süreci alanda yapılması planlanan proje ve yatırımlara ilişkin kararların olumlu veya olumsuz bilgiye dayanarak alınmasına destek sağlamaktadır.

Yukarıda alanlarda farklı başlıklar altında edinilen deneyime rağmen katılımcılık konusunda hala adımlar atılması gerekliliği de görüşmeler sonucunda ortaya konmaktadır. Kurumlar arası koordinasyonun sağlanmasındaki yetersizliklere bağlı olarak plan eylemlerin belirlenmesi aşamasında İl Çevre ve Orman Müdürlüğünün fazla yükümlülük alması, farklı ilgi gruplarıyla yeterli iletişimin kurulamaması planın uygulanmasında sıkıntılara yer vermektedir. Yeterince ulaşılamayan tarafların konuya ilgisizliği başarılı bir uygulamayı zorlaştırdığı uygulamalardan görülmektedir. Bu bizleri yukarıda da ifade edildiği üzere katılımcılık süreçlerini titizlikle

tasarlamaya ve mümkün olduğu durumlarda katılımcılığın arttırılmasına yönelik eğitim çalışmalarının desteklenmesi gerektiğı ortaya koymaktadır.

Uygulama Aşaması:

Türkiye’de uygulanan yönetim planlarından edinilen deneyimler genel olarak üst düzey destek ve işbirliğinin uygulamaya olumlu katkılarını, örnek çalışmaların kapasite gelişimine katkı sağladığı gibi planın uygulanabilirliği konusunda güven oluşturduğunu, katılımcılığın başarılı olması durumunda farklı kurumların kendi sorumluluklarını uygulama konusunda gerek kişi gereksel finansal açıdan çaba gösterdiklerini ortaya koymuştur. Katılımcılığın sağlanması yönünde olumlu adımların yanı sıra henüz tam olarak uygulanamamasından dolayı tüm tarafların yeterince katkısının alınamaması bir güçlük olarak ifade edilmiştir. Katılımcılığın arttırılması çabalarına ve elimizde iyi örnekler olmasına rağmen planın uygulanması için gerekli olan finansal altyapının yeterli olmayışı uygulamada başarıyı azaltan önemli noktalardan bir tanesi olarak kalmaktadır.

Sulak alanların akılcı kullanımı ve korunmasına yönelik dünya ölçeğinde olduğu gibi Türkiye’de de daha katılımcı ve farklı yönetim mekanizmalarına ilişkin örnekler oluşmaktadır. Bunlardan en önemli olanlardan bir tanesi kendi bölgelerinde var olan sulak alanlara ilişkin kararların birlikte alınması amacıyla farklı sektörlerden tarafların oluşturduğu yerel sulak alan komisyonlarıdır. Bu komisyonların varlığı bazı kararların resmi anlamda güvence altına alınması ve uygulanması konusunda alanların yönetimine katkı sağlamaktadır. Görüşmelerimiz teknik komitelerin veya plan içerisinde alınan kararların benzer oluşumlarca taahhüt edilmesini uygulama yönünde destekleyici olduğunu göstermiştir. Bu anlamda yerel sulak alanlar komisyonu ve farklı bölgelerde oluşturulan oluşumlara üst düzey yöneticilerin katkısı uygulamalarda başarıyı arttırmak adına önem taşımaktadır. Bu komisyon ve oluşumların sulak alanların değer ve işlevleri konusunda sürekli bilgilendirmek, alanla ilgili durum hakkında düzenli olarak beslemek alınan kararların sulak alanların korunması ve akılcı kullanılması yönünde desteklerinin arttırılmasına da katkı sağlayacaktır. Alanlarda kapasite geliştirme faaliyetleri geçmişte olduğu gibi bugün de önemini korumaktadır. Gerek farklı ülkelerden örneklerin paylaşılması gerekse kendi alanlarımızda edinilen deneyimin paylaşılması konusunda görüşme yaptığımız tüm taraflar bu ihtiyacı ifade etmiştir.

Bugün gelinen durumda katılımcılığın arttırılmasına yönelik bazı faydalar özellikle sorumlulukların paylaşılması ve finansal kaynak sağlanması yönünde kendini göstermeye başlamıştır. Plana ilişkin bazı faaliyetlerin iletişiminin iyi derecede ve zamanında yapılması farklı

kurumların konuya kendi bütçelerinden pay ayırmasına olanak sağlamıştır. Ancak sulak alan yönetim planlarının uygulama aşamasında katılımcılık konusunda olumlu gelişmelerin yanı sıra farklı biçimlerde uygulanması neticesinde sorunlar da hala mevcuttur.

Uygulama safhasında karşımıza çıkan başlıca sorunlar ise; 'Türkiye'de henüz sulak alan yönetim planlarının yasal bir altlığa sahip olmayışı uygulamada zorlukları da beraberinde getirmektedir. Koruma ve kullanmaya ilişkin farklı mevzuatların çakışması durumu birçok alanda olduğu gibi sulak alanlar özelinde de kendini göstermektedir. Dolayısıyla bu sınırlayıcılar planların başarılı biçimde uygulanması konusunda önemli sıkıntılar meydana getirmektedir.

Yukarıda sözünü ettiğimiz üzere katılımcılık süreçlerinin yeterince uygulanmaması sonucunda plan içerisinde yer alan faaliyetlerin gerçekleşmesi konusunda engeller oluşmaktadır. Aldığımız geri bildirimlerde sulak alan yönetim planlarının basılı hale getirilmeyişinin farklı ilgi gruplarına atfedilen faaliyetlerin yapılmasına engel teşkil ettiği ifade edilmiştir ancak bu geri bildirimler katılımcılık algısı hakkında önemli bir hataya da işaret etmektedir. Katılımcılığın artırılması gerekliliği altında yatan en önemli nedenlerden bir tanesi planın birlikte hazırlanarak plana katkı verilmesi konusunda motivasyonun sağlanması ve uygulamada başarıyı arttırmaya yönelik olduğu kadar zaten birer tarafı olduğunu alan hakkında yapılanların neden ve nasıl yapılacağı konusunda bilginin herkesçe tasarlanması, anlaşılmasını ve kabul edilmesini sağlar. Bir plan özellikle içerisinde sorumluluğu olan taraflarca hazırlandığı takdirde basılı olup olmaması bir fark yaratmamalıdır zaten birlikte hazırlanan bir planda tüm taraflar kendi sorumluluklarını kendileri üstlenmiş olmalıdırlar. Bu sorunlar genel olarak planın hazırlık aşamasında meydana gelen aksaklıklar nedeniyle ortaya çıkan sorunlardır ancak elbette planın ne kadar katılımcı hazırlanırsa hazırlansın planın uygulanması konusunda sorumluluğu olan taraflara oldukça büyük işler düşmektedir. Planın uygulama aşamasında farklı kurumlarda kişi değişikliklerin takibi, bu kişilerin planı anlamaları ve sahiplenmeleri için yapılması gereken iletişim faaliyetleri ve planın izlenmesi gibi sorumluluklar farklı taraflarla paylaşılabilmesi gibi ilk aşamada alanın yönetiminden sorumlu kuruma yük getirmektedir. Bu yükün hafifletilmesi konusunda farklı taraflarca oluşturulan oluşumlardan (komite, birlik v.s.) destek sağlanabileceği gibi bu oluşumlar içerisinde yer alan gereken yetki desteğinin de sağlanması gerekiyor.

İzleme Aşaması:

Görüşmelerimiz sırasında aldığımız geri bildirimler ışığında 'Türkiye'de sulak alan yönetim planlarının izlenmesine ilişkin oturmuş bir mekanizma henüz mevcut değildir. Sulak alan yönetim planı revizyonları genel olarak ilgili tarafların bir araya gelerek planlanan faaliyetler arasında hangi faaliyetlerin yapıldığı ve yapılmayanların değerlendirilerek bir sonraki döneme

aktarılması şeklinde gerçekleşmektedir. Bu süreci tarafların katılımıyla yapmanın yararı ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra uygulama sürecinde planda yer alan faaliyetlere ilişkin dönemsel raporlamaların süreci desteklediği belirtilmiştir. Alanın ekolojik karakteriyle bağlantılı izleme konusunda sadece bir alanda bitki örtüsüne ilişkin izlemenin uzmanlığın olmaması nedeniyle yapılamadığı ifade edilmiştir. Genel olarak izleme konusunda görüşmeler sırasında önemli bir geri bildirim sağlanamamıştır. Bu da izleme konusunda gerek kapasite geliştirilmesi gerekse plan hazırlık safhasında izleme altyapısının kurulması yönünde destek ihtiyacı olduğunu ortaya koymaktadır.

Sulak alan yönetim planları uygulamaya başladıkları anda hedeflerine ulaşma yolundaki gelişmelerin izlenmesi ve gözden geçirilmesi gerekir. İzleme, ister sulak alan yönetim planlarında isterse bir projenin hedeflerine ulaşma yönünde kat ettiği yolu sürekli gözden geçirerek hedefe ulaşmak için her şeyi yolunda olup olmadığını değişen koşullar karşısında adaptasyon gerektiren noktaları belirlemeye ve hedefe ulaştığımızı ölçmemizi kolaylaştıran bir süreçtir.

İzleme iki farklı açıdan ele alınabilir, bunlardan bir tanesi alanın ekolojik karakterinin izlenmesi veya bir alanın yönetimi sonucunda oluşan çevresel çıktıların izlenmesi; Bir Ramsar alanının veya herhangi bir sulak alanın entegre yönetim süreci;

- Sadece alanın ekolojik karakterinde, sosyoekonomik ve kültürel değerlerinde meydana gelen değişimleri değil aynı zamanda alanı etkileyen veya gelecekte etkilemesi muhtemel faktörleri de göz önünde bulundurulmasını gerektirir.
- Ayrıca alan yönetiminin etkinliğini gözden geçirilerek değerlendirilmesidir (Ramsar Kararları VIII. 14'e dayandırılmıştır)

İzleme bir sulak alan yönetim planı içerisindeki her bir hedefin bütünüleyici bir parçasıdır. Alan yöneticisinin alan yönetiminin etkili ve etkin olduğunu ortaya koymasına destek verirken yine alan yöneticisinin çok geç olmadan doğru önlemleri almasını sağlar.

Türkiye’de hazırlanan ve uygulanan yönetim planlarından edinilen dersler ve yaşanan sorunlar önümüzdeki dönemlere daha iyi planlar hazırlanması ve uygulanması yönünde ışık tutmaya devam edecektir ancak sorularımız dışında alan yöneticileriyle yaptığımız sohbetlere ilişkin hazırlık, uygulama ve izleme konularında yaşanan sıkıntılara ilişkin ipuçlarını da vermek gerektiğini inanıyoruz. Görüşme yaptığımız tüm alan yöneticileri hazırladıkları, katkı verdikleri veya devraldıkları planların önemi ve işlevleri konusunda faydalarına inanmışlardır. Ancak çoğu kişi sadece planların uygulanması değil çalıştıkları kurumların diğer sorumluluklarını da yerine

getirmekle yükümlüdürler. Sorumlu oldukları tüm il'e dair gerek sulak alan gerekse Çevre ve Orman Bakanlığı mevzuatından doğan diğer yükümlülükler göz önünde bulundurulduğunda bir veya iki kişinin tek başına bu süreci başarıyla uygulamasını beklemek gerçekçi değildir. Var olan özverinin başarıların altındaki en önemli sebep olduğunu düşünmekle birlikte önümüzdeki dönemde gerek bu yükün azaltılması için katılımcılığın sorumluluğu dağıtmak amacıyla arttırılması gerekse bilgi ve deneyimlerin düzenli olarak paylaşarak alanlara desteğin sürdürülmesi gerektiğine inanıyoruz. Yerel teşkilatlarımızda iş yükü gözetilerek ve gerekli kapasite geliştirme faaliyetleri planlanarak destek sağlanması ihtiyacı bulunmaktadır.

Görüşmeler sırasında kişilere yönetim planının güçlü, zayıf, fırsatları ve tehditleri sorularak SWOT analizi yapılmıştır (Tablo 3).

Tablo 3: Türkiye Ramsar Alanları Yönetim Planı SWOT Analizi

Güçlü Yanlar: Göksu Deltası - Alanlar hakkında önceliklendirme açısından önemli oldu. Manyas Gölü - Alanda karar vermemizin yasal dayanağını oluşturması açısından son derece önemli. Uluabat Gölü - Sivil toplum örgütlerinin ve üniversitesinin yönetim planını içerisinde olması Gediz Deltası - Yönetim planındaki faaliyetleri gerçekleştirecek bir bütçesinin olması. Kızılırmak Deltası - Alanda yapılacak çalışmaların belirlenmesinde yön gösterici bir kılavuz - Katılımcı bir şekilde hazırlanmış olması Sultan Sazlığı - Katılımcı hazırlanması - Alınan kararların bir zemine oturması sağlandı Yumurtalık Lagünleri - Bir sulak alanın değerinin ortaya çıkmasını sağladı. Burdur Gölü - Şeffaf bir şekilde hazırlanması - Kamuoyunun istekli olması - Gerçek dışı hedefler olmaması, şartlara göre esneklik göstermesi	Zayıf Yanlar: Manyas Gölü - Hedeflerin uygulanabilir olmayışı Uluabat Gölü - Yörede yaşayan insanların yoksul olması Gediz Deltası - Havza bazında çıkan sorunların ortadan kaldırılamaması - Yürütücü kurumlar arasında koordineli çalışmamama - Plandaki faaliyetleri yapmayan kurumlara yaptırımların olmaması Kızılırmak Deltası - Yönetim planını gerçekleştirecek faaliyetler için bir bütçenin olmaması Sultan Sazlığı - Politik istek olmaması - Finansal altyapı olmaması Burdur Gölü - Personel sıkıntısı - Burdur ve Isparta yerel sulak alan komisyonunu ilgilendiriyor olması - Bilimsel altyapının yetersiz olması
Fırsatlar: Manyas Gölü - Kurumlar arası diyalogu güçlendirdi - Farkındalık artışı sağlandı Uluabat Gölü - Kaynak değerlerinin ortaya çıkarılmasını sağladı - Madenlerin bu yöreye gelmesini	Tehditler: Gediz Deltası - Sulak alanın İzmir'e yakın olması alana insan müdahalesinin artmasına yol açıyor. Burdur Gölü - İklim değişikliği - Denetimsizlik

engelleyebiliyoruz - Gölün korunması açısından fırsatları oluşturuyor - Yöre köylerde geçmişte arıtmadan hiç bahsedilmezken şimdi arıtma yapıyorlar veya çöpler toplanıyor Gediz Deltası - Önemli bir fırsat yaratmadı. - Alanın tanıtılmasına yönelik olarak faaliyetlerin yapmaları teşvik edildi. Kızılırmak Deltası - Samsun Yerel Sulak Alan Komisyonu altında Yönetim planını izleyen ve uygulanmasını sağlayan teknik bir komisyonun çalışmalar gerçekleştirilmesi Yumurtalık Lagünleri - Sulak alanı daha yakından tanımamızı sağladı. - Sulak alan yönetim planı hazırlanması ve Avrupa Birliği proje hazırlama eğitimi nasıl olacağı hakkında bilgi edindik. - Yereldeki paydaşların ilişkileri güçlendirildi. - Diğer kamu kurumlar ile ilişkilerin kurulması sağlandı Burdur Gölü - Daha önce aldığı statüler Ramsar gibi –yönetim planı için fırsat - Gölün karşı tarafının (karakent) henüz bozulmamış olması - Bazı başvuruları durdurmak konusunda destek sağlıyor	- Siyası tehditler - Karaçal barajında su tutulması - Mermer ocaklarının açılma baskısı
--	---

3.3. TÜRKİYE RAMSAR ALANLARI YÖNETİM PLANLARI DENEYİM PAYLAŞIM TOPLANTISI

Türkiye'nin Ramsar alanlarından gelen katılımcılar ile birlikte 2-3 Şubat 2010 tarihlerinde Samsun'da sulak alan yönetim planları deneyimleri paylaşarak değerlendirilmiştir.

Yapılan çalışmalar kapsamında katılımcılar, Ramsar alanlarında yaşadıkları sorunları paylaşmış ve çözüm önerileri tartışılmıştır. Açılış konuşmaları sonrasında yapılan grup çalışmalarında Ramsar alanları yönetim planları süreçlerinin değerlendirilmesi çıktılarından yararlanılarak sulak alanlarda kullanım baskısı, mevzuat, izleme, katılımçılık,

finans olmak üzere 5 başlık altında yaşanan sorunlar ve çözüm yolları belirlenmiştir.

Kullanım Baskısına İlişkin Grup Çalışmaları Çıktıları;

Kullanım baskısı'nın sulak alanlarda her geçen gün artması son yıllarda sulak alanların zarar görmesinde öncelikli bir sorun haline getirmiştir. Grup çalışmalarında;

- Plansızlık ve yanlış planlama çalışmaları,
- Yapılaşma,
- Su kaynaklarının yanlış kullanımı ve yönetimi,

- Barajlar,
- Drenaj kanalları,
- Göllere giren sedimentasyonun azaltılmaması,
- Evsel ve endüstriyel atıkların arıtılmadan deşarj edilmesi,
- Kimyasal kirlilik,
- Katı atıkların düzenli depolanmaması
- Taşıma kapasite üzerinde

otlatmanın yapılması,

- Tarımsal kullanımlar,
 - Alanlara yabancı türlerin atılması,
 - Kontrolsüz avlanma,
 - Siyasi baskılar,
 - Sosyo-ekonomik yetersizlikler,
 - Kurumlar arası koordinasyon eksikliği,
 - Kurumların çalışmalarında şeffaf olunmaması,
 - Katılımcılığın sağlanamaması,
 - Alanların mevcut durumunu belirleyecek bilimsel verilerin olmaması,
 - Çevresel modelleme çalışmalarının yapılmaması,
 - Sürdürülebilir çevre yönetim sisteminin uygulanmaması,
- kullanım baskıları başlığı altında öne çıkan etkenler olmuştur.

Katılımcılar çeşitli başlıklar altında yapılacak çalışmaların sulak alanlar üzerindeki kullanım baskısına cevaben destek sağlayacağını ifade etmişlerdir. Bu başlıklar genel olarak entegre yaklaşımların bu süreci destekleyeceği, sulak alanlar etrafında daha doğa dostu uygulamaların teşvik edilerek buna ek olarak gelirlerin çeşitlendirilmesi için çalışmalar yapılmasının yararlı olacağını ifade etmişlerdir. Grup çalışmalarında gerek tarım faaliyetleri ekseninde gerekse su yönetimi, alanın izlenmesi konularında farklı taraflarla koordinasyon sağlanarak çözümler üretilebileceğini bu nedenle katılımcılık mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Bu süreçte iletişim faaliyetlerinin önemi de gerek kurumlar arası koordinasyonun artırılması gerekse sulak alanlar konusunda farkındalık artırıcı faaliyetlerin yapılması gerekliliği de ifade edilmiştir.

Grup çalışmalarında dile getirilen kullanım baskısına ilişkin çözümler;

- Kırsal kalkınma çalışmalarının yaygınlaştırılması,
- Organik tarım uygulamalarının teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması,
- Toprak kaynaklarının kullanılması,
- Eko-turizmin geliştirilmesi,
- Sulak alanların izleme ve envanter çalışmalarına ağırlık verilmesi,
- Çevresel kirlilik izleme çalışmalarının modellemelerinin yapılması,
- Sulak alanı besleyen su kaynaklarına müdahalelerin engellenmesi,
- Sivil toplum kuruluşlarının TBMM'de Çevre Komisyonlarında aktif görev almaları,

yönetimler,

- Kurumlar arası koordinasyon eksikliğinin giderilmesi, sürdürülebilir su,
- Mahalli gazeteler ve ulusal basının desteğinin sağlanması sulak alanlarda kullanım baskısını
- Sulak alanların tanıtımının sağlanması için yerel

Mevzuat'a ilişkin Grup Çalışmaları Çıktıları;

*Mevzuat'*ın yetersizliği ve uygulanmasında yaşanan sıkıntılar sulak alan kayıplarına yol açmaktadır. Bu sorunlar genel olarak mevzuatların hazırlık sürecinde yeterli analiz ve katkının alınmaması dolayısıyla uygulamada farklı yetki karmaşalarının ortaya çıkışı gibi sonuçlara neden olmaktadır. Mevzuatın uygulanmasında ve denetimi için nitelikli ve yeterli personel olmayışı da sıkıntıların başında yer almaktadır.

- Katılımcı bir süreç ve detaylı analizler ile mevzuatların hazırlanmaması,
- Mevzuatların çok sık değişiklik yapılması,
- Kurumlar arası yetki çatışması,
- Ulusal bir su yasasının bulunmayışı,
- Siyasi iradenin müdahalesi,
- Mevzuatın açık bir dille yazılmaması,
- Nitelikli personel eksikliği,
- Denetleme ağının iyi oluşturulmaması,
- Doğru ve güvenilir verilerin toplanmaması

Grup çalışmalarında tartışılan sorunlara çözümler ise kapsamlı bir su yasasının katılımcı biçimde hazırlanarak mevzuatlar arasındaki uyumsuzlukların giderilmesi, Çevre ve Orman Bakanlığının sulak alanlar konusunda

taşra teşkilatının buna göre yeniden düzenlenmesi ve yönetim planlarının resmi dayanaklarının da bu süreçte oluşturulması olarak önerilmiştir.

- Su yasasının hazırlanması,
- Çevre ve Orman Bakanlığın sulak alanlar konusunda taşra teşkilatını yapılandırması,
- Mevzuatlar arasında uyumsuzluğun giderilmesi,
- Yönetim planındaki faaliyetlerin gerçekleşmemesi durumunda cezai yaptırımların uygulanması.

İzleme'ye ilişkin Grup Çalışmaları Çıktıları;

İzleme, sulak alanların gerek ekolojik süreçlerini gerekse sosyo-ekonomik dengelerini anlamak, gerçekleştirilen çalışmaları değerlendirmek ve alanın yönetiminin doğru yönde devam ettiğini ve başarısını saptamak açısından önemlidir. Katılımcılar izleme'ye ilişkin genel olarak mali olanakların yetersizliği ve ilgili kurumlarla yeterli paylaşımın olmayışı ve alanlara ilişkin düzenli bir izleme olmaması dolayısıyla verilerin yetersizliği yönünü vurgulamışlardır.

- Mali sorunlar,
- Ekipman eksikliği,
- Teknik personel eksikliği,
- Uzman yetersizliği,
- Verilerin uzun dönemli olmaması,
- Verilerin güvensizliği,
- Üniversitelerin ilgisizliği,
- Kurumlar arası iletişimsizlik,
- Kurumlar arasında bilgi paylaşımının düşüklüğü,

Yukarıda dile getirilen sorunlara çözümler ise eğitim çalışmalarının güçlendirilmesi, taşra teşkilatlarında nitelikli ve yeterli personelin istihdam edilerek üniversitelerin de desteğiyle bir uzman havuzunun oluşturulması önerilmiştir. Düzenli verilerin oluşturulmasına yönelik veri bankalarının oluşturulmasının sağlayacağı katkılar ifade edilmiştir.

Kurumsal yapının veri toplanması ve izlenmesi konusunda güçlendirilmesinin önemi vurgulanmıştır.

- Mevcut personelin eğitilmesi,
- Nitelikli personel istihdam edilmesi,
- İhtiyaca göre uzman yetiştirilmesi ve uygun alanda değerlendirilmesi,
- Amaca uygun ekipman alınması,
- Kamu kurumlarının üniversiteleri projelere yönlendirmesi,
- Sulak alanlar ile ilgili üniversitelerde uzmanlaşmanın sağlanması,
- Bilimsel proje yarışmaları düzenlenmesi,
- Geçmişten gelen çalışmaların toparlanması ve düzenli hale getirilmesi,
- Verileri izleyen ve denetleyen bir sistem kurulması ve veri sapmalarının denetlenmesi
- Her alan ile ilgili veri bankalarının oluşturulması,
- Benzer mevzuatların tek çatı altında toplanması,
- Birlik ve kooperatif gibi yapılanmaların oluşturulması.

Katılımcılığa ilişkin Grup Çalışmaları Çıktıları;

Katılımcılık, Sulak alanların yönetim planlarının hazırlanması ve uygulanmasında başarılı olmasında kilit bir rol oynamaktadır. Geçmişten bugüne doğal kaynakların yönetimi alanında yaşanan deneyimler katılımcı biçimde hazırlanan yönetim planlarının amaçlarına ulaşma konusunda daha başarılı olduklarını ortaya koymaktadır. Sulak alanlar

sağladıkları önemli işlevler nedeniyle birçok ilgi grubuyla bağlantılı olan alanlardır. Sulak alanların yönetimi söz konusu olduğunda alana ilişkin kararlar birçok farklı tarafı olumlu veya olumsuz etkileyebilecektir ve yönetim planları hazırlık safhalarında katılımcılığın güçlendirilmesi gerek alınan kararların neden alındığının iletişiminin yapılması gerekse plan içerisinde yapılması elzem olan faaliyetler için farklı tarafların katkısının sağlanması açısından önemlidir. Sulak alanların başarılı biçimde yönetilmesi birçok disiplini içinde barındıran bir yapıyı gerektirir. Toplantı katılımcılarımızın sulak alanların yönetiminde ortaya çıkan başlıca sorunlara örnek olarak;

- Yöredeki insanlara tamamen karşı bir tutum sergilemek,
- Yetki karmaşasının çözülmemesi,
- İlgili kurumların görüşlerinin alınmaması,

- Yetkili personelin sürekliliğinin sağlanamaması,
- Televizyon, radyo, internet vb. medya organlarının etkin kullanılmaması ifade edilmiştir.

Bu sorunları aşmak için sulak alan yöresinde bulunan farklı ilgi gruplarının hem hazırlık hem de uygulama aşamalarında aktif olarak sürece dahil edilmeleri, alanın yönetimine ilişkin kurulan komisyonlara düzenli olarak aynı kişilerin katılmasının önemi vurgulanmıştır. Ayrıca yönetim planı kapsamında elde edilen verilerin herkesle paylaşılması için uygun mekanizmaların kurulmasının yararı ifade edilmiştir.

- Sulak alan yönetim planları hazırlanırken ve uygulanırken yöredeki insanlar sürece dahil edilmeli,
- İllerde kurulan yerel sulak alan komisyonların aynı teknik personeller vasıtasıyla yürütülmeli
- Elde edilen veriler ve raporlar internet tabanında paylaşılmalıdır.

Finans, 'Türkiye'de birçok sulak alan yönetim planının uygulanmasının önünde eksikliği en çok hissedilen etkenlerden bir tanesidir. Yönetim planı içerisinde yer alan faaliyetlerin çoğunun gerçekleştirilebilmesi yeterli finans kaynaklarının da tespit edilmesi gerekmektedir. Türkiye'de mevzuat başlığı altında da dile getirildiği üzere yönetim planlarının uygulanmasına yönelik yasal bir altlık bulunmamakta dolayısıyla uygulamaya ilişkin herhangi bir bütçe aktarılması da söz konusu değildir. Elbette Çevre ve Orman Bakanlığı bütçesi içerisinde gerek planların yapımı için gerekse taşra teşkilatlarına ayrılmış bütçeler bulunmakta ama doğrudan planların uygulanmasına yönelik bir bütçe ayrılmamıştır. Taşra teşkilatlarına ayrılan bütçeler, il içerisinde çevre konularının yanı sıra doğa koruma birimlerinin farklı konuları altında dağılmakta ve bir planın uygulanması için başka başlıklar altında yapılan bazı faaliyetler katkı sağlasa da doğrudan yönetim planı için kullanılabilmesi için yeterli değildir. Finans konusunda planlamanın doğru yapılmayışı ve kaynakların zaman zaman yanlış kullanılması nedeniyle sıkıntılar yaşanmakta ayrıca plan içerisinde yer alan tüm faaliyetlerin doğasına göre farklı kurumların uygulama alanına girmesi de konunun farklı bir boyutunu oluşturmaktadır. Grup çalışmalarında finans konusunda dile getirilen sorunların bazıları aşağıdaki gibidir;

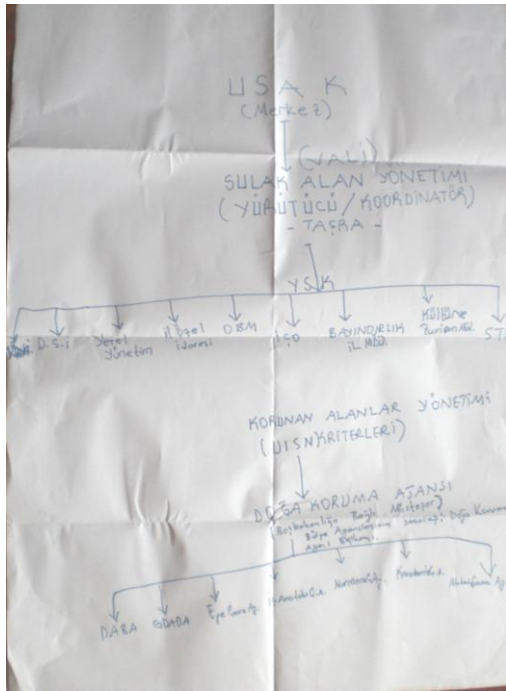
- Yönetim planlarını gerçekleştirecek bir bütçenin olmaması,

- Bütçe kısıtlarının olması,
- Finans planlamasının doğru yapılmaması,
- Kaynaklar doğru kullanılmaması,
- Yapılan projeler zamansal olarak uygun bütçelerin harcanmaması

Finans'a ilişkin çözüm tartışmalarında ise farklı paydaşların kendi uzmanlık alanlarına göre sulak alanların yönetimine ilişkin bütçeler ayırmasının yararlı olabileceği, uygun yönetim yapıları kurularak koordinasyonun güçlendirilerek sağlanması ve bunlara ek olarak çeşitli projelerin geliştirilerek gerek ulusal gerekse uluslararası fon kaynaklarına sunulması önerilmiştir. Çalışma

gruplarının çıktılarına örnek olarak aşağıda sıralanan öneriler getirilmiştir;

- Yönetim planında paydaş kurumlar arasında faaliyetlerin uygulanmasına yönelik özel bütçelerin ayrılması,
- İhalelerde sulak alan paylarının ayrılması,
- Bütçelerin ekosistemin iyileştirilmesi amacıyla kullanılması,
- Bütçenin birlik gibi modeller ile uygun bir organizasyon tarafından koordine edilmesi,
- Çalışmalar için yeni finansal kaynaklar geliştirilmesi,
- Gelir getirici faaliyetlerin planlanması,
- Uluslararası işbirliği ile projeler geliştirilmesi.

Sulak Alanların İhtiyaç Duyduğu Yönetim Yapıları:

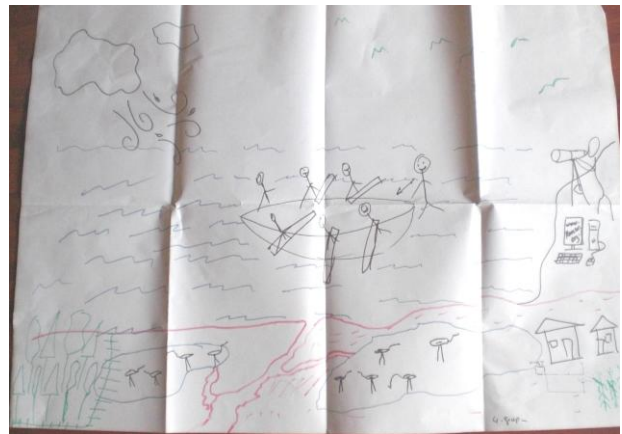
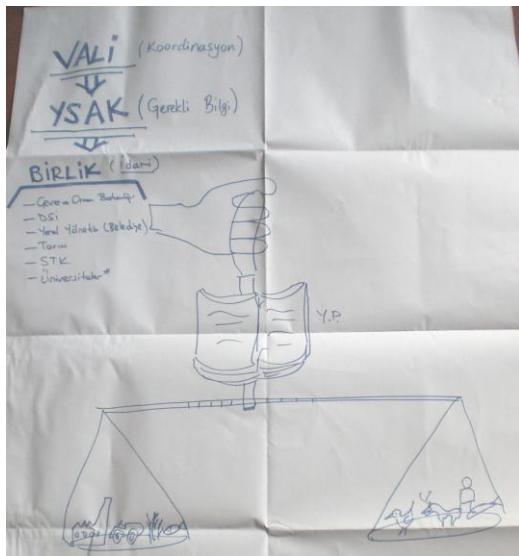
Toplantıda 5 konu başlığı altında sorun ve çözümler üzerinde tartışıldıktan sonra sulak alan yönetim planlarının başarılı biçimde uygulanması için nasıl bir yönetim yapısına ihtiyaç duyulduğu üzerinde grup çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu grup çalışmalarının çıktıları;

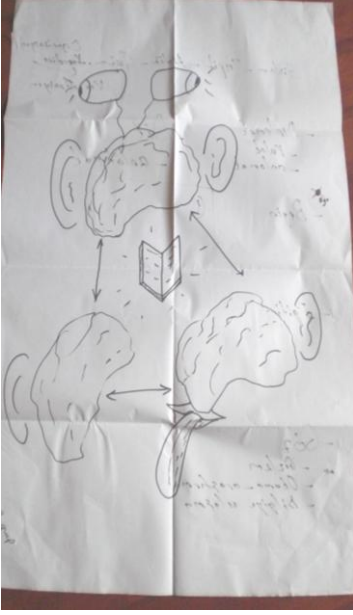

Birçok kurumun görev yetkisinde olan alanların üst bir kanunun hazırlanması sonrasında görev yetkilerine açıklık getirmesinin sağlayacağı yarar üzerinde durulmuştur. Sivil toplum kuruluşları ve yöredeki karar vericilerinin daha aktif olarak rol aldığı yapıların geliştirilmesi gerektiği uygulamalardan gelen deneyim göz önünde bulundurularak vurgulandı. Sulak alanların sağlığımızdaki rolü üzerine sağlık müdürlükleri, güvenlik açısından kolluk kuvvetlerin karar verme sürecinde teknik personellerinin katılabileceğinin üzerinde duruldu. Yerel Sulak Alan Komisyonlarının birlikler, kooperatifler gibi oluşumlarında katkıları ile yönetim planındaki faaliyetleri gerçekleştirebileceklerinin altı çizildi. Planların uygulanmasında ve sulak alanlar üzerine yapılan çalışmalar sırasında iş birliği içerisinde çalışarak yol kat edebileceğimizin altı çizildi. Sulak alanların birçok uzmanlığı gerektirdiğinden dolayı alanı yönetecek yöneticilerin düşünme, inceleme, gözlem, karar, planlama ve uzlaşma yönlerinden kendini geliştirmesi gerektiğinin altı çizildi. Sulak alanların yönetilmesinde bilimsel verilerin öneminin üzerinde duruldu. Sulak alan yönetim planlarındaki faaliyetler için İl Özel İdarelerin bütçelerinden yararlanılabileceği vurgulandı.

Grup çıktılarına genel olarak baktığımızda oluşturulacak yapıların katılımcı biçimde oluşturulmasının sulak alanların yönetim planlarının hazırlanması ve uygulanmasında başarıyı arttıracığı konusunda ortak bir yaklaşım sergilenmiştir.

Ayrıca, Dünya'nın farklı ülkelerinde uygulanan bir örnek olarak Türkiye'deki korunan ağlar için Dünya Koruma Örgütü'nün (IUCN) belirlemiş olduğu korunan alanlar sınıflandırmasının yapılabileceği ve tüm korunan ağları bir arada toplanabileceği vurgulandı. Başbakanlığın atayacağı bir müsteşarın başkanlığında korunan ağlar yönetilebileceği vurgulandı.

4. DEĞERLENDİRME

Küresel ölçekte sulak alan kayıpları kesin olarak bilinmemekle birlikte dünyadaki sulak alanların %50'nden fazlasının yitirildiği dünya ölçeğinde birçok çalışmada ortaya konmuştur. Avrupa'da ise bu oranın %90'dan fazla olduğu tahmin edilmektedir. Sulak alanlar değerleri ve işlevleri nedeniyle eski çağlardan beri insanların etrafına yerleşim yerleri kurduğu ve yararlandığı ekosistemler olmuştur. Nüfus artışı, kentleşme, gıda ihtiyacı derken kurutma çalışmaları, 19. yüzyıldan itibaren özellikle ABD ve Avrupa'da büyük bir ivme kazanmış, farklı alanlarda da sulak alanların karşı karşıya kaldığı tehditler artarak büyümüştür. Bu gelişmeler ışığında dünya ölçeğinde sulak alanların önemi de fark edilmeye başlanmış ve sulak alanların korunmasına ilişkin çalışmalar gittikçe artmış ve artmaya devam etmektedir. Örneğin bugün Ramsar sözleşmesi'ne taraf 160 ülke sulak alanların korunmasına özel bir önem verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Sayısız kurum ve kuruluş sulak alanların dünya'nın farklı yerlerinde korunması için çaba harcamaktadır.

Türkiye'de Ramsar sözleşmesine 1994 yılında taraf olmuş, bugüne kadar 13 Ramsar alanı ilan ederek kendi ulusal sınırları içerisinde 179,898 hektar alanın korunmasını taahhüt altına almış ancak sadece Ramsar alanlarını değil ülke genelindeki sulak alanların korunması sorumluluğunu yüklenmiştir. Sulak alanların öneminin artışı dünya ölçeğinde olduğu gibi Türkiye'de de yansımalarını bulmuş ve sulak alanlara ilişkin birçok çalışma yürütülmüştür.

Bu raporla sunduğumuz Ramsar alanlarının yönetim planı süreçlerinin değerlendirilmesi çalışması öncesinde yayınlanan çalışmalara baktığımızda tarım faaliyetlerinin sulak alanlar

üzerindeki etkilerini vurgularken su rejimine yapılan müdahaleler, evsel ve endüstriyel atıklardan kaynaklı kirlilik, yabancı balık türlerinin sulak alan sistemlerine atılması ve aşırı avlanma'dan kaynaklı tehditler vurgulamaktadır. Bugün karşılaştığımız tablo ise eski tehditlere ek olarak son yıllarda yaşanan kuraklığın önemli bir sorun olacağını ortaya koymaktadır. Geçmişten bugüne sulak alanlar karşısındaki tehditlerin aynı oluşu sulak alanları akılcı kullanımı ve katılımcı yönetilmesi yönündeki çabaları arttırmaya yönelik adımların ciddiyetini koruduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye geçtiğimiz yıllarda sulak alanlara yönelik yönetim planlarının hazırlanması ve uygulanması konusunda önemli adımlar atmıştır. Ancak elbette katılımcı sulak alan yönetim planlaması diğer planlama çalışmalarında olduğu gibi uzun soluklu bir süreçtir. Bir yönetim planının tüm taraflarca benzer biçimde algılanması ve tüm kurumlar kadar alanla bağlantılı taraflarca sahiplenilmesi büyük çaba ve zaman gerektirmekte ancak bugüne kadar Türkiye'de uygulanan sulak alan yönetim planları gelecekte daha etkin ve başarılı planlar yapmamızı ve uygulamamızın önünde yol gösterici temel taşlar olarak durmaktadır.

Görüşmelerimiz neticesinde yönetim planlarının genel olarak algılanan yararları sulak alanların işlevleri ve değerleri konusunda farkındalığın artmasına katkı sağladığı ve bu değerlerin korunmasını desteklediği ifade edilmiştir. Yasaların uygulanmasını kolaylaştıran ve alanın rehberi niteliği taşıdığı, kirliliğe karşı alınacak tedbirleri tanımlaması ve uygulamalar yönünde destekleyici yanları dile getirilmiştir.

Sulak alan yönetim planları yerel, ulusal ve uluslararası politikalara uyumu sağlamayı desteklerken alanı etkileyen veya gelecekte etkilemesi muhtemel faktörleri ortaya koyar. Alana ilişkin uzun ve kısa vadeli hedefleri taraflarla birlikte tanımlanmasını sağlar ve bunu yaparken alana ilişkin izlenmesi gereken yönlerin belirlenmesine katkı sağlar ve belki de en önemli alana ilişkin çatışmaları elde edilen veriler ışığında yönetmeyi/çözmeyi kolaylaştırır. Ama sulak alan yönetim planlarının sağladığı katkılar bununla sınırlı değildir; alana ilişkin belirlenen hedeflere ulaşmak, alanda yönetilme gereksinimi olan konuları açıkça belirlediği gibi bunları gerçekleştirmek için finansal ve istihdam gerekliliklerini tanımlayarak bunları farklı tarafların da katkısını alarak sağlanmasını kolaylaştırır. Ancak görüşmecilerimizin de ifade ettiği gibi sulak alan yönetim planları söz konusu sulak alanın öneminin daha geniş taraflarca bilinmesini, alınan önlemlerin hangi amaçlarla alındığını ortaya koyan ve taraflarla iletişimi güçlendiren ve şeffaf özü gereği güveni güçlendiren bir özelliğe sahiptir.

Ülkemizde sulak alan yönetim planları hazırlık ve uygulama deneyimi bir öğrenme süreci niteliği taşımaktadır. Bugüne kadar gerçekleştirilen sulak alan yönetim planlaması hazırlık süreçleri özellikle alan yöneticilerimizin deneyimleri daha başarılı planlar üretmek için birçok alanda kullanabileceğimiz dersleri de gözler önüne sermektedir. Bu derslere örnek olarak

planlama süreci daha önce de ifade edildiği üzere alanın çok daha iyi tanınmasını ve anlaşılmasına katkı sağlamıştır. Bazı alanlarda gerçekleştirilen planın hazırlanması öncesinde sulak alan yönetim planlamasına ilişkin eğitimlerin sürecin başarısı için önemi vurgulanmıştır. Katılımcılığı arttırmaya yönelik faaliyetlerin gerek var olan durumun herkesçe bilinmesi gerekse destek sağlanması yönünde önemli katkılar sağladığı söylenebilir. Hazırlık sürecinde STK'ların destek ve tecrübelerinden yararlanmanın yol gösterici olduğu ayrıca plan hazırlık süreçlerinde gelir getirici faaliyetlerin araştırılması ve uygulanmasının planın uygulama safhasında başarıyı artırıcı etkisi vurgulanmıştır. Alana yapılması muhtemel müdahalelerin hazırlık aşamasında değerlendirilmesinin önlemlerin belirlenmesi veya müdahalenin önlenmesi bakımından yararlı olduğu bilimsel veri altyapısının oluşturulmasının sulak alan ekosisteminin daha iyi anlaşılması ve korunması karşısında daha somut adımların tasarlanmasına destek vermesi gibi açıları vurgulanmıştır. Ancak hala yolun başındayız hazırlık aşamalarında katılımcılığın güçlendirilmesi ve tüm taraflarca planın sahiplenilerek uygulamaya konması konusunda sıkıntılar yaşamaktayız. Kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi, planı hazırlayacak veya güncelleyecek olan tarafların kapasitesinin geliştirilmesi gibi adımlar hala karşımızda durmaktadır. Sulak alan yönetim planlarının finansal boyutunun güvence altına alınması mevzuatla desteklenmesi, izlemenin daha teknik ve sürekli biçimde yapılması ve ulusal ölçekte sulak alan ekosistemlerinin önemi konusuna farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmalara ihtiyaç duymaktayız.

Ramsar alanlarının yönetilmesi sürecinde yerel ilgi gruplarının yönetim sürecine daha aktif katıldığı yapıların Gediz Deltasında İzmir Kuş Cennetini Koruma ve Geliştirme Birliği ve Samsun Yerel Sulak Alan Komisyonu Teknik Komisyonu oluşmaya başlaması, Ramsar alanlarında yönetim planları çalışmalarının hızlanarak devam etmesi gibi adımlar gerek bu süreçlerden edineceğimiz dersler gerekse sulak alanların akılcı kullanımı ve katılımcı yönetimlerine ilişkin umut vermektedir. Sulak alanların yönetimine ilişkin geçmiş ve güncel çalışmaların sonuçlarının önümüzdeki dönemlerde de göz önünde bulundurulması ve katkı koyması sulak alanların korunması ve yönetimine ilişkin başarıları arttıracaktır. Sulak alanlara bütüncül bir yaklaşımın tüm sektörel politikalar ekseninde ele alınması ve öneminin herkesçe anlaşılması Türkiye'nin sulak alanlarının korunması yönünde hala en önemli adımlardan bir tanesini oluşturmaktadır.

5. KAYNAKLAR

- Özbek, H., Beklioğlu, M., Ceran, Y., Erdem, O., Erdoğan, S., Hemmami, M., Koopmanschap, E., Meriç, T., Özen, A., Sarısoy, HD. 2007. *Sulak alan Yönetim Planlaması Rehberi*, Kuş Araştırma Derneği. Ankara
- Tırıl, A., 2006. *Sulak Alanlar*, Peyzaj Mimarlar Odası Yayınları:2006/2. Ankara.
- Eken, G., Bozdoğan, M., İsfendiyaroğlu, S., Kılıç, DT., Lise, Y. (editörler) 2006. *Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları*. Doğa Derneği. Ankara.
- Türkiye Sulak Alanlar Kongresi Sonuç Bildirgesi. 2009. Bursa
- 2006 yılında Isparta'da; Çevre ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü işbirliği ile WWF Türkiye tarafından 10-11 Nisan 2006 tarihlerinde "Türkiye'de Sulak Alan Yönetim Planlaması Deneyimlerinin Paylaşımı" Toplantısı gerçekleştirilmiştir.
- Chatterjee, A., Phillips, B. & Stroud, D.A.. (2008). Wetland Management Planning. A guide for site managers. WWF, Wetlands International, IUCN & Ramsar Convention 76 pp.
- Ramsar Convention Secretariat, 2007. Managing wetlands: Frameworks for managing Wetlands of International Importance and other wetland sites. Ramsar handbooks for the wise use of wetlands, 3rd edition, vol. 16. Ramsar Convention Secretariat, Gland, Switzerland.
- Ervin, J. 2003, WWF: Rapid Assessment and Prioritization of Protected Area Management (RAPPAM) Methodology, WWF, Gland, Switzerland
- Stuip, M.A.M., Baker, C.J. and Oosterberg, W. 2002. The Socio-economics of Wetlands, Wetlands International and RIZA, The Netherlands.

6. EKLER

Ek-1 Katılımcı Listesi

No	Ad-Soyad	Kurum
1	Abdullah Sevinç	Samsun İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
2	Ahmet Aydın	Yörükler Su Ürünleri Kooperatifi
3	Ahmet Ulusoy	Bafra Avcılık ve Atıcılık Derneği
4	Ali Mennan Mennanoğulları	Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Sulak Alanlar Şubesi
5	Alpay Tırl	Sinop Üniversitesi
6	Arzu Gürsoy	Ondokuz Mayıs Üniversitesi _Çevirmen
7	Ayhan Arıkan	Kırşehir Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
8	Berrin Tanrınur	Samsun İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
9	Can Yeniyurt	Doğa Derneği
10	Deniz Güler	Egedoğa Derneği
11	Durmuş Yıldız	Samsun İl Tarım Müdürlüğü
12	Elif Okumuş	Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Sulak Alanlar Şubesi
13	Ergin Öztürk	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi
14	Ersan Berberoğlu	Burdur Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
15	Fatih Bulut	Samsun İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
16	Ferrah Çakır	Balıkesir Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
17	Fikret Coşuner	Samsun İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
18	Galena İş	Doğal Hayatı Koruma Vakfı
19	Gökhan Hacıömeroğlu	Bafra Devlet Su İşleri
20	Gülsüm Mumcu	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Biyoloji Bölümü
21	Hakan Arslan	Bafra Devlet Su İşleri
22	Hayri Öztürk	Bafra İlçe Tarım Müdürlüğü
23	Hidayet Topçu	Bursa İl Valiliği Çevre ve Orman Müdürlüğü
24	İhan Cin	Samsun İl Tarım Müdürlüğü
25	İlker Özbahar	Kuş Araştırma Derneği
26	İsa Eroğlu	S.S. Yörükler Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
27	Kiraz Erciyas	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ornitoloji Araştırma Merkezi
28	Mazlume Mazlumoglu	Adana Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
29	Mehmet Gölge	Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Sulak Alanlar Şubesi
30	Mehmet Şener	Konya Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
31	Melike Hemmami	Doğa Derneği
32	Menderes Alan	Kültür Varlıkları Koruma Bölge Müdürlüğü
33	Murat Demir	Samsun İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
34	Murat Doğanay	Kars Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
35	Murat Saraç	Devlet Su İşleri 7. Bölge Müdürlüğü
36	Mustafa Kurtulan	Mersin Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
37	Muzaffer Çelik	Samsun İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
38	Nadezhda Alexeeva	Ramsar Sekreteryası
39	Nagehan Acır	Adana Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
40	Necat İnce	İzmir Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
41	Nuran Yılmaz	Samsun İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
42	Ömer Albayrak	Samsun İl Çevre ve Orman Müdürlüğü

43	Ömer Döndüren	T.C. İzmir Valiliği İzmir Kuş Cennetini Koruma ve Geliştirme Birliği
44	Önder Cırık	Kuzey Doğa Derneği
45	Özden Sağlam	Samsun Doğa ve Yaban Hayatı Koruma Derneği
46	Savaş Yılmaz	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Biyoloji Bölümü
47	Selman Çubukoğlu	Samsun Devlet Su İşleri
48	Sema Arıman	Samsun İl Özel İdaresi
49	Senem Üstün Kurnaz	Samsun Devlet Su İşleri
50	Serhan Çağırnkaya	Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Sulak Alanlar Şubesi
51	Süreyya Özdemir	Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı
52	Şevket Ağmaz	Kayseri Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
53	Yekta Özkan	Samsun İl Tarım Müdürlüğü